

HOẠT ĐỘNG CỦA PHÒNG TƯ VẤN TÂM LÝ – GIÁO DỤC – HƯỚNG NGHIỆP Ở TRƯỜNG PHỔ THÔNG

Trần Thị Thu Mai*

TÓM TẮT

Từ năm 2005, Bộ Giáo dục – Đào tạo đã yêu cầu các nhà trường triển khai công tác tư vấn cho học sinh, sinh viên. Bài báo giới thiệu: Đối tượng, vai trò, chức năng, các hoạt động và công tác tổ chức nhân sự, trang thiết bị của Phòng Tư vấn Tâm lý – Giáo dục – Hướng nghiệp ở trường phổ thông.

ABSTRACT

The activities of sections of psychological educational guidance – vocational education at general schools

Since 2005, Ministry of Education and Training asked schools to carry out guidance for students. The article is about object of study, roles, functions, activities, personnel management, and equipments for sections of psychological educational guidance – vocational education at schools.

1. Mục đích hoạt động tư vấn tâm lý

Tư vấn tâm lý là khoa học ứng dụng những tri thức tâm lý học để giải quyết những vấn đề khó khăn xuất hiện trong cuộc sống của con người, trong quan hệ giữa con người với con người, trong việc nhận biết bản thân .v.v... Trong cuộc sống ở nhà trường phổ thông, học sinh khi thắc mắc về những điều thầm kín của bản thân và khi gặp khó khăn về học tập, quan hệ với người lớn, với bạn bè, lựa chọn nghề nghiệp, lối sống, xác định những giá trị của cuộc sống .v.v... các em luôn có nhu cầu được thổ lộ, giải tỏa để tìm lại được sự hồn nhiên đúng với lứa tuổi, phát triển nhân cách toàn diện và chọn ngành nghề theo học cho phù hợp với điều kiện, năng lực và sở thích cá nhân có hiệu quả nhất khi kết thúc trung học phổ thông.

Hiện nay tại TP. Hồ Chí Minh, 2/3 số lượng trường học đều đã tổ chức tư vấn học đường với các hình thức chuyên nghiệp, hoặc không chuyên nghiệp [1]. Năm học 2009-2010, Sở Giáo dục – Đào tạo TP. Hồ Chí Minh đã tuyển dụng

* TS., Khoa Tâm lý GD - ĐHSP Tp.HCM

giáo viên tư vấn tâm lý học sinh tại các trường trung học cơ sở, trung học phổ thông, có bằng tốt nghiệp Đại học Luật hoặc có bằng Đại học chuyên ngành sư phạm Tâm lý - Giáo dục. Thực tế, từ năm 2005, Bộ Giáo dục – Đào tạo đã yêu cầu các nhà trường triển khai công tác tư vấn cho học sinh, sinh viên với các yêu cầu: hướng nghiệp, chọn nghề, thông tin tuyển sinh; tình yêu, giới tính; các mối quan hệ; các hoạt động xã hội; tư vấn các vấn đề tâm lý- xã hội...

Để hoạt động này thật sự mang lại hiệu quả, tại mỗi trường phổ thông cần có một Phòng Tư vấn học đường với tên gọi: “**Phòng Tư vấn Tâm lý – Giáo dục – Hướng nghiệp**” với đội ngũ tư vấn viên chuyên nghiệp (chuyên viên tư vấn) có đối tượng phục vụ, vai trò, chức năng và nội dung hoạt động như sau:

2. Đối tượng, vai trò, chức năng và các hoạt động của Phòng Tư vấn Tâm lý – Giáo dục – Hướng nghiệp ở trường phổ thông.

2.1. Về đối tượng

Phòng Tư vấn Tâm lý – Giáo dục – Hướng nghiệp có đối tượng phục vụ là học sinh, giáo viên và phụ huynh. Các em học sinh đến với chuyên viên tư vấn không chỉ để giải bày những vướng mắc trong đời sống tâm hồn, trong quan hệ với cha mẹ, bạn bè... mà còn muốn được cung cấp thông tin về các vấn đề xã hội, nghề nghiệp trong tương lai... Các bậc phụ huynh học sinh đến để tư vấn cách giáo dục con em mình và các giáo viên trong nhà trường đến để tìm hiểu về cách giải quyết các mâu thuẫn giữa các em học sinh trong lớp với nhau, hay cách giáo dục các em học sinh cá biệt trong lớp, v.v...

2.2. Về vai trò tư vấn

Với đối tượng phục vụ như trên, chuyên viên tư vấn vừa thực hiện vai trò cố vấn và tham vấn. **Cố vấn**, đó là chuyên gia được hỏi ý kiến. Như vậy, ở đây diễn ra hoạt động của một bên là người xin ý kiến hay lời khuyên và một bên là chuyên gia cho ý kiến hay lời khuyên. Còn theo Hiệp hội các nhà tham vấn Mỹ (American Counselor Association) thì cho rằng, đây là một hoạt động tương tác mang tính tự nguyện giữa một nhà chuyên môn và một cá nhân hay một nhóm, một tổ chức xã hội mà ở đó nhà chuyên môn giúp các đối tượng (thân chủ – hoặc hệ thống thân chủ) xác định vấn đề và giải quyết vấn đề liên quan tới công việc hay những vấn đề tiềm ẩn. **Tham vấn** là một tiến trình, trong đó, nhà tham vấn và đối tượng cùng tương tác, nhà tham vấn bằng kiến thức kỹ năng chuyên môn của

mình giúp đối tượng phát huy, sử dụng những tiềm năng của họ để tự giải quyết vấn đề hiện tại cũng như trong tương lai và kết quả là tạo sự thay đổi tích cực ở đối tượng. [3]

Với vai trò cố vấn, chuyên viên tư vấn có sự hỗ trợ kịp thời cho các học sinh đang có vấn đề về mặt tâm lý, sức khỏe, hay giúp học sinh lựa chọn nghề nghiệp v.v... Trong trường học, chuyên viên tư vấn còn có *vai trò đặc biệt* (vai trò tham vấn): Họ không phải là những nhà giáo dục có nhiệm vụ giáo dục lại học sinh. Họ không đưa ra những lời khuyên giúp các thầy cô giáo, nhà trường có những hình thức kỷ luật học sinh khi học sinh mắc lỗi. Họ có mặt trong trường học để nghe học sinh nói, học sinh giải bày, học sinh tự chất vấn những khó khăn của mình theo một cách mà các em tự tìm ra cách thay đổi hoàn cảnh, thay đổi bản thân, từ đó huy động **năng lực** vào việc học tập, vào những hoạt động tích cực.

2.3. Về chức năng

Ở trường phổ thông, chuyên viên tư vấn thực hiện các chức năng:

- Tư vấn về các vấn đề tâm sinh lý bao gồm:

- + Giáo dục sức khỏe - thể chất có tác dụng phòng ngừa hay chăm sóc sức khỏe cho học sinh và giải quyết các vấn đề rối nhiễu tâm lý như: than phiền cơ thể, rối loạn chú ý, lo âu-trầm cảm, hành vi sai phạm, hành vi xâm kích ...

- + Tư vấn cho học sinh về những vấn đề gặp phải trong cuộc sống gia đình và nhà trường: Những vấn đề trong quan hệ tình bạn, tình yêu ở lứa tuổi vị thành niên, cách ứng xử với thầy cô giáo và cha mẹ ...

- Tư vấn cho học sinh chưa ngoan: Giúp các em khắc phục những nhược điểm của bản thân, tự vươn lên thành người học sinh tốt.

- Tư vấn học tập - hướng nghiệp tập trung vào các khía cạnh:

- + Giúp học sinh giải quyết những vấn đề nảy sinh trong quá trình học tập: Động cơ và thái độ học tập, cách học, lựa chọn môn học, phân ban ...

- + Nhận thức về các nghề của học sinh: Giúp học sinh hiểu rõ về nghề nghiệp mà mình lựa chọn, nhận thức được những yêu cầu nghề để học sinh tự nhận biết được mình có phù hợp với nghề mình định lựa chọn không.

+ Chỉ ra động cơ của việc chọn nghề: Giúp học sinh hiểu rõ động cơ của việc chọn nghề có xuất phát từ chính bản thân của học sinh hay là từ phía bên ngoài (từ mong muốn của người thân, từ xu hướng của xã hội...) để học sinh hiểu và có thái độ tích cực trong việc lựa chọn nghề.

+ Sự phù hợp giữa năng lực với nghề định chọn: giúp học sinh lựa chọn đúng nghề phù hợp với năng lực và sở thích, đây là công việc phức tạp nhất đòi hỏi phải có những phương pháp và công cụ chẩn đoán để đưa ra những kết luận chính xác về năng lực và sở trường của học sinh.

2.4. Các hoạt động tư vấn

Với các chức năng trên, Phòng Tư vấn Tâm lý – Giáo dục – Hướng nghiệp cần có các hoạt động cụ thể như sau:

- Các hoạt động tư vấn về các vấn đề tâm sinh lý:
 - + Tổ chức tư vấn cá nhân và nhóm học sinh;
 - + Tổ chức các báo cáo chuyên đề về tâm sinh lý như: sự dậy thì; cách ứng xử với bạn bè, cha mẹ, thầy cô giáo; tình bạn cùng giới và khác giới.v.v... cho học sinh;
 - + Tiếp xúc với học sinh bị rối nhiễu tâm lý để kịp thời giúp đỡ và chữa trị;
 - + Tổ chức các câu lạc bộ, nhóm bạn hoa học trò.v.v...;
- Các hoạt động tư vấn giáo dục học sinh chưa ngoan:
 - + Tổ chức tư vấn cá nhân và nhóm học sinh;
 - + Tổ chức tư vấn cho phụ huynh học sinh chưa ngoan;
 - + Tổ chức các nhóm giúp bạn.
- Các hoạt động tư vấn học tập-hướng nghiệp:
 - + Tổ chức báo cáo các chuyên đề về học tập như: phương pháp tự học, cách ghi chép bài giảng, cách đọc sách tham khảo, cách thảo luận nhóm, v.v...;
 - + Giảng dạy chuyên đề giáo dục hướng nghiệp cho học sinh;
 - + Tổ chức làm trắc nghiệm phân ban cho học sinh lớp 10 và chọn ngành học khi học sinh nộp đơn dự thi đại học và cao đẳng;
 - + Tổ chức giới thiệu, tham quan các trường đại học, cao đẳng, dạy nghề và các cơ sở sản xuất truyền thống tại địa phương.

Để thực hiện các vai trò, chức năng và nội dung hoạt động trên, công tác tổ chức nhân sự và trang thiết bị của Phòng Tư vấn Tâm lý – Giáo dục – Hướng nghiệp cũng phải được hết sức chú trọng.

3. Công tác tổ chức nhân sự, trang thiết bị của Phòng Tư vấn Tâm lý – Giáo dục – Hướng nghiệp

3.1. Về tổ chức nhân sự

Mỗi trường phổ thông cần có một Phòng Tư vấn với ít nhất 01 chuyên viên tư vấn có biên chế. Hoạt động tư vấn ở nhà trường rất nhiều như trên đã nêu, nên không chỉ một mình chuyên viên này thực hiện mà cần có sự kết hợp với các chuyên viên của các trường khác trong quận, thành phố và các chuyên viên ở các trung tâm tư vấn có uy tín trong Thành phố. Các chuyên viên tư vấn phải tốt nghiệp đại học ngành Tâm lý học, Giáo dục học. Trong thực tế, hoạt động tại các Phòng Tư vấn còn có các nhà giáo lớn tuổi hay đã về hưu có nhiều kinh nghiệm và hiểu biết thực tế về tuổi học trò, giáo viên chủ nhiệm và cán bộ đoàn, đội, nhưng họ cũng cần phải được trang bị một số kiến thức và kỹ năng cơ bản về tư vấn tâm lý.

3.2. Trang thiết bị

Phòng Tư vấn Tâm lý – Giáo dục – Hướng nghiệp cần có những trang thiết bị tối thiểu để đảm bảo các hoạt động như bàn, ghế, tủ sách báo, máy tính, điện thoại và có các bộ trắc nghiệm tâm lý trí tuệ, nhân cách, hướng nghiệp cho học sinh. Ngoài ra, Phòng Tư vấn Tâm lý – Giáo dục – Hướng nghiệp ở các trường phổ thông còn là địa điểm cho sinh viên các trường đại học đến thực tập công tác tham vấn học đường nên không gian tham vấn cần được bố trí có tính riêng tư, kín đáo và có phương tiện để sinh viên quan sát kín đáo qua kính một chiều hay màn ảnh.

Ở các nước phát triển như: Anh, Pháp, Hoa Kì, Úc... đã có các nhà tư vấn tâm lý học đường làm việc trong trường học với các chức năng được quy định rõ ràng. Năm học 2009 – 2010 là năm thứ hai ngành giáo dục phát động phong trào xây dựng trường học thân thiện, học sinh tích cực. Một thế hệ học trò mới với tâm lý đặc thù, rất cần có sự chăm sóc sự phạm và những giải pháp giáo dục phù hợp, theo kịp sự phát triển của tâm lý lứa tuổi này. Hoạt động có hiệu quả của Phòng Tư vấn Tâm lý – Giáo dục – Hướng nghiệp sẽ khơi dậy niềm tin ở các em

khi tinh thần của các em sụp đổ. Và khi củng cố được niềm tin, các em lại vững vàng đi tiếp rồi vào đời với niềm tin nơi con người và cuộc sống.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Nguyễn Bá Đạt (7/2003), “Về tư vấn Tâm lí – Hướng nghiệp ở trường trung học phổ thông”, *Tạp chí Giáo dục* – Bộ Giáo dục và Đào tạo, số 63.
- [2] Tổ chức các Bộ trưởng Giáo dục Đông Nam Á, Hiệp hội các Trường Đại học và Cao đẳng Canada (17/02/2003-07/03/2003), *Tài liệu Khóa đào tạo cán bộ Trung tâm Tư vấn việc làm ở các trường đại học*, Bangkok.
- [3] Trần Thị Minh Đức (2009), *Giáo trình tham vấn tâm lí*, Nhà xuất bản Đại học Quốc gia Hà Nội.
- [4] Trần Thị Thu Mai (2003), “Tổ chức trung tâm tư vấn Tâm lí-Giáo dục-Hướng nghiệp ở trường phổ thông”, *Kỷ yếu Hội thảo Khoa học: Nhu cầu tư vấn học đường tại các trường phổ thông trung học trong TP.HCM hiện nay*, Viện Nghiên cứu Giáo dục, Đại học Sư phạm TP. HCM.
- [5] Trung Dũng (19/09/2009), “Tư vấn tâm lý học đường: Thầy và trò đều khát”, *Báo Khoa Giáo*.